

# Hyvinvoinnin peruspalvelut tasavertaisen vanhemmuuden tukena

*Rovaniemi 22.9.09*

Jouko Huttunen  
Kasvatustieteiden laitos  
Jyväskylän yliopisto

# Esityksen teemat

- I. Vanhemman oikeudet ja velvollisuudet ja niiden toteutumisen tukeminen
- II. Tasavertainen vanhemmuus ja sen tukemisen mahdollisuuksia
- III. Isät ja äidit erilaisina ja samanlaisina

# Vanhemman oikeudet ja velvollisuudet ja niiden toteutumisen tukeminen

# Jokaisella vanhemmalla tulisi olla oikeus...

- n Tuntea itsensä rakastetuksi ja arvokkaaksi perheenjäseneksi (toisen vanhemman, lapsen, suvun ja perhetyön ammattilaisten taholta)
  - n Missä perhetilanteissa tämä on vaikeaa?
  - n Miten vanhemman arvottomuuden kokemuksia voitaisiin ehkäistä?
- n Kokea aitoa, spontaania iloa lapsen kanssa arjessa ja juhlassa.
  - n Missä olosuhteissa vanhempi menettää lasten tuottamaa iloa?
  - n Miten kaikille vanhemmille voitaisiin lisätä näitä hyviä hetkiä lastensa kanssa?



# Jokaisella vanhemmalla tulisi olla oikeus...

- n Liittää vanhemmuutensa saumattomasti ja salaamattomasti jokapäiväiseen elämäänsä niin työn kuin vapaa-ajankin riennoissa.
  - n Missä tilanteissa vanhemmuus ja muu elämä "syövät" tai "häpeävät" toisiaan –kilpailevat tai torjuvat toisiaan?
  - n Mitkä asiat etäännyttävät aikuista vanhemmuudestaan?
- n Nauttia rajatta ja ilman syyllisyyttä lastensa *päivittäisestä* seurasta: heidän maailmastaan, mielenkiinnon kohteistaan ja ystävistään.
  - n Mitkä seikat estävät päivittäisen vanhemmuuden?
  - n Miten peruspalvelut voisivat auttaa?

# Vanhemman velvollisuuksiin kuuluu...

- n Pitää itsestään huolta fyysisesti ja psyykkisesti
  - n Velvollisuus terveellisiin elämäntapoihin lasten turvallisuuden ja tulevaisuuden vuoksi
  - n Miten isiä ja äitejä tässä tuetaan ja voitaisiin tukea?
- n Hankkia itselleen koulutusta, ammatti ja työtä
  - n Velvollisuus osallistua perheen toimeentuloon siten, että omat ammatilliset tavoitteet ja perheen tarpeet ovat sopusoinnussa
  - n Mikä on yhteiskunnan rooli ja vastuu tässä?
- n Päivittäinen hoiva ja vuorovaikutus lapsen kanssa
  - n Velvollisuus olla läsnä fyysisesti ja psyykkisesti lapsen arjessa ja elämässä
  - n Mikä on työelämän rooli ja vastuu tässä?

# Vanhemman velvollisuuksiin kuuluu...

- n **Lapsen kasvatus ja socialisaatio**
  - n Velvollisuus olla mukana lasta koskevassa päätöksenteossa, neuvotteluissa ja rajojen asettamisessa sekä olla itse esimerkkinä
- n **Osallistua kodin ja kasvuympäristön hoitoon ja ylläpitoon**
  - n Velvollisuus olla jakamassa kotitöitä ja pitämässä huolta lapsen turvallisesta ympäristöstä
- n **Ylläpitää suhteita lasten muihin kasvattajiin**
  - n Velvollisuus olla johdonmukainen toisen vanhemman, päiväkodin, koulun ja mm. isovanhempien kanssa
- n ***Sijoittaa ja sitoutua vanhemmuuteen***
  - n Velvollisuus kartuttaa vanhemmuuteen liittyviä tietoja ja taitoja, tinkiä omista menoista ja tarkistaa aika ajoin omaa arvomaailmaansa



# Sitoutumisen käsite

## n Myönteinen aktiivisuus

- n Vastavuoroisen suhteen luominen lapseen vauvasta lähtien
- n Kahdenkeskistä aikaa ja tekemistä lapsen kanssa

## n Herkkyys lapsen tarpeille ja lämmin reagointi

- n Ymmärtää lapsen mieltä, ajatuksia, tunteita ja tarpeita: Miltä asia näyttää lapsen kannalta?
- n Ymmärtää lapsen tapaa ilmaista itseään: Mitä lapsi yrittää milloinkin kertoa. Missä on lapsen viesti?
- n Vastaa lapsen "huutoon" rakentavasti ja lämpimästi

## n Peräänkatsominen: "tarkkailu ja kontrolli"

- n Tietää "missä milloinkin mennään", tuntee lapsensa liikkeet ja mielenliikkeet oikeasti
- n Turvana ja tukena taustalla
- n Lapsi on aina mielessä



# Tasavertainen vanhemmuus ja sen tukemisen mahdollisuuksia

# Mitä ovat vanhemmuuden yhdenvertaiset peruspalvelut?

## n Suomen perustuslain mukaan

”Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. ”

## n Esimerkiksi Peruspalvelut 2000 -työryhmä piti peruspalveluja sellaisina hyvinvointipalveluina, jotka perustuslain mukaan on oltava kaikkien kansalaisten yhdenvertaisesti saatavilla.

# Keiden välinen yhdenvertaisuus?

- n Yhdenvertainen vanhemmuus eri kansalaisryhmien välillä
  - n esim. etnisten, koulutuksellisten ja tuloryhmien välillä
- n Yhdenvertainen vanhemmuus eri perhetyypeissä
  - n lähi- ja etävanhempien, ydin- ja uusperheiden vanhempien sekä kaksin- ja yksinhuoltajien välillä
- n Sukupuolten välinen yhdenvertaisuus vanhemmuudessa
  - n miesten ja naisten (isien ja äitien) välillä
- n Erilaisten isien välinen yhdenvertaisuus
  - n geneettisten, biologisten, juridisten ja sosiaalisten isien välillä
  - n Ovatko ongelmat samoja erilaisten äitien välillä?

# Milloin ja mitä palveluja vanhemmuudessa tarvitaan?

- n Vanhemmaksi tulemisen valinnat
  - n Lisääntymisneuvonta (?), adoptioneuvonta
- n Odotus, synnytys ja lapsen ensimmäiset elinvuodet
  - n Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut > mm. perhevalmennus, vertaistoiminta
  - n Terveyspalvelut
  - n Sosiaalityön ja lastensuojelun palvelut
- n Päiväkoti-ikäisen lapsen vanhempana
  - n Perhetyön eri muodot > mm. avoin päiväkoti
- n Koulu- ja murkkuikäisen lapsen vanhempana
  - n mm. vanhempainryhmät, vertaistoiminta
- n Aikuistuvan nuoren vanhempana



# Palvelujen sukupuoli neutraali vai -sensitiivisyys?

## n Sukupuolineutraali

- n Ajatellaan, että me kaikki voimme olla kaikille kuin "ihminen ihmiselle" ("unisex"-ajattelua)
- n Ajatellaan, että mies- ja naistyöntekijällä ei ole eroa
- n Asiakkaiden kohtelu samalla kaavalla sukupuolesta välittämättä nähdään oikeudenmukaisuutena ja johdonmukaisuutena
- n Onko tämä realistista ja mahdollista - pitäisikö olla?

## n Sukupuolisensitiivisyys

- n Työntekijä pyrkii virittymään asiakkaan (sosiaalisen) sukupuolen aaltopituudelle, ymmärtämään hänen sukupuolensa hänelle tuottamaa taustaa, etuineen ja rajoituksineen
- n Asiakkaan kielen, mielen ja toiminnan tulkitsemista hänen sukupuolitapaisuutensa kautta
- n Työntekijä pyrkii hyödyntämään omaa sukupuolitaustansa, mutta onnistuuko se?

Isät ja äidit erilaisina  
ja samanlaisina

# Isyyden alku tasavertaiseksi äitiyden kanssa ja eri miesten kesken

- n Kaikkiaan huomio kiinnitettävä sosiaalisen ja psykologisen isyyden alkamiselle isyyden määrittelyssä ja normittamisessa.
- n Raskauden alkaminen institutionaaliseksi ja sitouttavaksi myös miehelle (neuvolakäynnit, tarkastukset, sopimukset isyydestä?).
- n Joissakin tilanteissa miehelle mahdollisuus kieltäytyä odotettavissa olevasta juridisesta isyydestä (aborttioikeuden vastine?)
- n Lapsen myöhempää halua tutustua biologiseen (geneettiseen) isäänsä kunnioitettava.
- n Samaan lapseen erityyppisessä isäsuhteessa olevien miesten yhteistyötä tuettava



# Perhevapaiden nykyinen jako

- n Äitiyslomaa seuraava vanhempainvapaa:
  - n Äitejä vanhempainvapaalla vuosittain n. 82 000 ja isää n. 6 500 = 8 %
- n Lasten kotihoito on yhä vahvasti naisten hallussa:
  - n Noin 116 000:sta kotihoidon tuen saajasta miehiä on noin 5400 = 4,7 %
- n Tutkimusta ei ole siitä, moniko isä käyttää vuorotteluvapaata lasten hoitoon.
  - n Suurin osa vuorottelukorvauksen saajista on naisia ja yli 45-vuotiaita.

# Yhdenvertaisuuspaineita isyyttä kohtaan

- n Vanhempainvapaan jonkin tyyppinen osittaminen isän ja äidin kesken on vain ajan kysymys
  - n yhä useampi isä jää kotiin joksikin aikaa lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana hoitamaan vauvaa yksinvastuullisesti
  - n isän asiointi lapsen kanssa esim. neuvolassa "normalisoituu "
- n Asennetasolla isyyteen sitoutumisen vapaaehtoisuus, "optionaalisuus ", poistuu vähitellen
  - n isältä odotetaan samaa sitoutumista kuin äidiltäkin jo odotusajasta lähtien
  - n isän osaamiseen kohdistetaan normatiivisia ja moraalisia odotuksia (isän "tumpelous "ei ole enää leikin asia)

# Asennemuutosta ammattilaisille...

- n **Portinvartijateoria** rapautuu
  - n naiset ja äidit eivät suunnittele isän sitouttamista, vaan miehet itse ja yhdessä puolison ja ammattilaisten kanssa neuvotellen
  - n "holhoamisesta" muunlaiseen tukemiseen
- n **Sukupuoliasetelma** himmenee sosiaali- ja terveyspalveluissa, koska...
  - n saamme valistuneemmat ja tiedostavammat miesasiakkaat
  - n asiakastilanteissa tukeminen asennetasolta asiatasolle
- n Isien "houkuttelusta" **vastuuttamiseen** ja velvoittamiseen
  - n isälle ikiomaa hoivatonttia vauvan ja lapsen kanssa
  - n tuetaan miehen autonomista isyyttä



# Isätyön yhdenvertaistavia käytänteitä

## n Perusteellinen lääkärintarkastus tulevalle isälle

- n yleinen terveystilanne, tupakka, alkoholi ja rasvat
- n työssä ja perheessä jaksaminen, ilon ja huolen aiheet
- n harrastusten terveellisyys

## n Neuvolassa kahdenkeskinen terveydenhoitajan tapaaminen

- n tulevaan isyyteen liittyvät tunnot ja tunteet
- n ajatukset tulevasta: miten aikoo elämänsä järjestää työn, perhevapaiden ja lastenhoidon opiskelun suhteen

## n Isä-lapsi -käynnit neuvolassa

- n sovitaan etukäteen käynti/käynnit, jotka isä hoitaa

## n Isyyskortti, johon kirjataan miehen osalta lääkäri- ja neuvolakäynnit

- n mitä asioita sovitaan seurattavaksi
- n mitä suunnitelmia tulevaa varten